

Rolf Høedlund

VOYEUR

Toms bok

MIN UPPVÄXT

LÅNGT BORTA i minnets korridorer finns dom, orden och meningarna som kan förklara hur det blev som det blev... hur jag blev som jag blev, alltså en tittare, en Peeping Tom precis som i legenden om Lady Godiva, som levde för över tusen år sedan. Hon som var så förargad på sin man, som härskade över Coventry och lade på sina undersåtar höga skatter. När hon frågade vad hon kunde göra för att han skulle lätta på skattetrycket lovade han att göra det om hon red naken genom stadens centrum. Det gjorde hon sedan hon befallt alla invånare att hålla sig inne och inte titta ut när hon red naken. Det var bara en man som inte kunde låta bli att titta ut på henne. Han kallades Peeping Tom och blev blind på grund av sin olydnad. Jag hoppas vid Gud att jag inte ska drabbas som han, jag skadar ju ingen med mitt intresse, jag menar jag är ju ingen peddo till exempel!

Som av ett ödets ironi döpte mina föräldrar mig till Tom och ibland har jag tittat tillbaka för att försöka förstå hur Tom blev en Peeping Tom. Vi reste och flyttade ofta, mina föräldrar var egna företagare. Frilansjournalister, som skrev om djur och natur, pappa skrev det mesta och mamma skötte oftast kameran, när de var ute på uppdrag. En fördel för mig var att jag fick resa mycket, jag hade till exempel varit i Sydamerika innan jag började skolan. Mest var det dock resor inom Sverige och vi bodde på fyra olika platser innan jag började i gymnasiet. Det gick bra för mig med studierna och kanske var det därför rektorerna ofta beviljade mig ledigt för att följa med på reportageresorna med mina föräldrar. Om jag inte kunde följa med stannade en av dom hemma med

mig. På så sätt fick jag god kontakt med bägge två. När jag fick ledigt var det nog inte bara mina skolresultat utan även mina föräldrars, och framför allt min mammas, charm och övertalningsförmåga som låg bakom att ledigheterna beviljades. Dom var goda pedagoger också så mina betyg gynnades, när dom undervisade mej i olika ämnen under resorna. På ett sätt kom hotellrum, tåg, bilar och flyg att bli lektionssalar för mej. Naturen, ämnet för deras undersökande arbete, lärde jag mej förstås mycket om. Men det som kom att få störst betydelse för mig blev ändå att mamma lärde mig fotografera. Även om hon var mitt uppe i ett projekt tog hon sig ofta tid att visa mig både de viktiga inställningarna i kameran och hur man tränade ögat att hitta de rätta vinklarna att närma sig objektet för ens fotografering. Nu kan man fråga sig om det var kameran som gjorde mig till en tittare? Nej, det stämmer nog inte. Jag får leta förklaringen någon annanstans. Kanske var det ett slags utanförskap som kom sig av att jag aldrig rotade mig någonstans. När vi flyttade till en ny stad visste jag omedvetet att jag inte fick binda mig och rota mig för fast för snart kunde det vara dags att flytta igen och det i kombination med att jag som sagt var ute och reste en del med mina föräldrar gjorde att jag omedvetet kände det som att jag stod utanför och tittade in. Långsökt kanske, lite amatörfreudianskt typ!? Dessutom var jag ju inte ensam om att vara intresserad av att titta på nakna eller lättklädda unga kvinnor. När vi gick på högstadiet var vi många som våra föräldrar ovetande kollade på porrfilmer. Men ändå, om sanningen skall fram, så var vi nog inte riktigt lika: en kille gillade stora bröst, en annan stora stjärter och mitt specialintresse blev helt klart för mej en dag, när vi var ett par killar som kollade en film med en Peeping tom. Jag blev rejält upphetsad och kunde bara med stor svårighet låtsas vara lika raljant och nonchalant som mina kompisar mot denne stackars tittare, som alltid blev avslöjad under sina expeditioner till badhus och idrottsanläggningar.

Det är svårt att leva ensam med en sån här hemlighet. Men är det så konstigt egentligen att tycka om att titta på det som är vackert? Den nakna kvinnokroppen är det vackraste som naturen eller Gud skapat, eller hur? Dom som älskar konst kan ju gå på gallerier och muséer och titta på hur konstnärer skildrat kvinnan. Har det blivit en stigmatisering av den nakna kvinnokroppen på grund av kyrkans och manssamhällets rädsla för kvinnorna och deras gränslösa sexualitet? Stimuleras inte män av visuella stimuli och kvinnor av auditiva? Ja ja, jag vet att jag låter som djävulens advokat.

Och har mitt intresse för att observera påverkat mitt val av yrke? Jag blev ju fotograf, när jag blev stor och en fotograf observerar? Men hallå, nu är jag inte flickfotograf och har egentligen aldrig drömt om att bli det heller. Jag fotograferar åt företag. Både deras ledningsgrupper och andra nyckelpersoner och de produkter de säljer. Jag har kallat min firma Tom Collins Agency (TCA). Meningen är förstås att det skall anspela på drinken Tom Collins. Dom manliga beslutsfattarna, och dom är ju i majoritet vad man än må tycka om det, tycker ofta det är ett humoristiskt namn och fungerar därför, hoppas jag, som en dörröppnare, när jag söker uppdrag. Faktiskt har dom kvinnliga kunder jag haft att göra med reagerat likadant. En gång tyckte en potentiell kund att det var lite omoraliskt att anspela på en så fördärlig last som sprit. Jag höll god min och förklarade att jag faktiskt var döpt till Tom och att min mors flicknamn var Collin. Förklaringen accepterades, jag fick uppdraget. Agency la jag till för att ge en internationell klang och tillsammans med en kompis med konstnärlig talang gjorde vi en konstfull logga av bokstäverna TCA.

Men om det inte påverkat mitt yrkesval så har mitt speciella intresse påverkat min relation till kvinnor. Mer eller mindre tydligt. Mycket tydligt när det gäller min senaste relation med Veronika,

Vonkan eller V. Det sistnämnda när jag pratade om henne och Vonkan när jag pratade med henne.

Vi hade börjat tala om att börja leta bostad och flytta ihop, när det hände.

Vi höll på att göra oss redo för att gå på fest. Vi var i hennes fina tvåa i Vasastan. Hon var i badrummet och gjorde sig i ordning. Jag var van vid att det tog sin tid. Det verkar inte spela någon roll om en kvinna är ung och vacker som V, hon behöver ändå lång tid i badrummet. Jag behövde gå på toaletten så jag gick till toarummet som gränsade till badrummet. Dörren var öppen så hon hörde mig troligen inte gå in. Innan jag påbörjade mitt ärende slängde jag en blick mot badrumsdörren, som stod lite på glänt. Det borde ha stannat vid det men jag inte bara fortsatte att titta, jag gick närmare dörren också. Kanske var det en begynnande berusning som fick mej att tappa omdömet och bejaka min lust att smygtitta på henne. Vi hade strax innan tagit en draja, på fastande mage, för att värma upp inför festen som vi bägge såg fram emot. V stod därinne med ryggen mot mig med ena foten på badkarskanten och lutade sig ner mot den. Kanske filade hon naglarna. På andra benet hade hon en stayup-strumpa. På överkroppen ett vitt linne, som bara gick ned en bit på den bara stjärten, man kunde skymta en hårtofs mellan benen. V hade aldrig fallit för modet att raka skötet och det var jag glad för. Ett rakat sköte verkar definitivt avtändande på mig. Kanske flämtade jag till, när jag såg den upphetsande synen och kanske hörde hon det för hon vände sig snabbt om och våra blickar möttes.

»Va fan gör du, står du och smygtittar!« Hon lät både skräm och minst sagt arg. Överrumplad som jag var kunde jag bara stamma fram ett ja. Hon stirrade stint på mig utan att säga något på en lång stund. Åtminstone verkade det för mig som en evighet. Till slut sa hon att det här får vi prata om när vi kommer hem i natt och vände sig om och fortsatte med sina tånaglar.

Vi kom iväg till festen, sa inte många ord i taxin och väl framme

på festen hade jag glömt, eller kanske snarare förträngt vad som skett hemma. Och festen var trevlig, timmarna gick fort och strax efter två på natten satt vi i en taxi igen. Lite trötta så jag tyckte det var naturligt att vi inte sa så mycket. När vi kom innanför dörren tänkte jag inte på mycket mer än att dra av mej kostymen och började förbereda mej för att gå till sängs. Men jag hade knappt hunnit ta av mig överrocken förrän hon vände sig mot mej.

»Nu ska vi sätta oss ner och prata om vad som hände innan vi gick. Håller du upp lite vin.»

Hennes röst lät lugn och sansad så jag tänkte inte annat än att det här klarar vi upp. Jag erkänner att jag bar mej dumt åt och så lite förlåt-sex och imorgon är saken glömd. Min avsaknad av intuition var total. Jag hann knappt servera oss vin innan hon började.

»Det här var inte första gången jag känt att du smygtittat på mej. Du är ju sjuk. Djävla äckel!»

»Men Vonkan du har missförstått alltihop. Jag såg bara beundrande på dej, det måste du förstå.» Jag var medveten om att jag måste ha låtit undfallande och mesig och det värsta var att det bara triggade henne att vräka ur sig ännu mer. Stum såg jag henne gå på. När hon slutade tömde hon vinglasen och gick ut i badrummet utan att se på mej. Hon kom i säng före mej. När jag kom in i sovrummet tittade hon iskallt på mej.

»Du sover inte här i natt.» Jag gick ut utan att protestera och bäddade på soffan i vardagsrummet. Sömmen blev orolig och jag vaknade flera gånger och somnade med svårighet om. Till slut måste jag ha somnat ordentligt. När jag vaknade var det ljust och jag hörde att hon var uppe redan. Jag kunde höra att hon nynnade på någon låt. Javisst, det var ju »Himlen runt hörnet.» Mauro Scocos stora stund. Om ni frågar mej i alla fall. Jag tolkade hennes nynnande som en lugnande signal, jag hade gissat rätt. Stormen från igår hade blåst över. Jag kunde inte ha haft mer fel, när jag kom in i köket vände hon sig om mot mej.

»Du har en timme på dig att plocka ihop dom grejor du har här. Jag går ut och äter frukost. När jag kommer tillbaka förväntar jag mej att du är borta.» Hade jag inte hört hennes ord hade hennes blick räckt för att jag inte en gång till skulle feltolka situationen. Hennes ögon som i våra lyckliga ögonblick fick mej att sväva en bit över marken sa nu klart och tydligt att jag inte längre var en del av hennes liv.

När hon lämnade mig var det som något brast inom mig. Det låter väldigt kioskromanklyschigt, jag vet, men det kändes så. Jag hade hoppats så mycket på vårt förhållande, en nu-eller-aldrig-känsla nästan. Jag gick som i en dimma i fler dar. Som tur var kopplades autopiloten på, när jag gjorde ett par jobb dom dagarna. På lördagskvällen var jag hembjuden till mamma på middag. Det var bara hon och jag och hennes syster, dvs min moster, Mimmie. Jag har ju ett gott förhållande till mamma, men mitt förhållande till Mimmie var speciellt. Telepatiskt skulle man kunna säga. Jag har aldrig upplevt det med någon annan. Innan hon eller jag sa något visste den andra vad som skulle sägas. Hon hade inga egna barn och jag blev lite av den son hon aldrig fick. Jag blev inte särskilt förvånad när hon visste vad som hänt mej. När mamma var ute i köket lutade hon sig fram mot mej.

»Har du och V särat på er?» sa hon och såg på mig samtidigt som hon lätt rörde min hand. Jag kunde bara nicka, rädd för att börja gråta. Hon kramade min hand hårdare och inget mer blev sagt. Vi behövde inte säga mer, vi bara såg på varann. När mamma kom tillbaka släppte hon min hand.

Trots att jag var så låg såg jag att allt inte var OK med Mimmie heller fast för henne var det kroppen som var den svaga punkten. Den livsglädje hon alltid visat fanns det inte mycket kvar av, det var som om den sakta var på väg att lämna henne. Mamma hade sagt till mej när hon bjöd mej till middan, att Mimmie var dålig

men att hon inte riktigt visste vad som var fel. Mimmie ville inte säga något. Så typiskt för henne, hon engagerade sig mer i andras välmående än i sitt eget. Men under middan var det ändå den gamla Mimmie som hördes, glad och humoristisk. Hon och mamma pratade barndomsminnen. De hade haft en bra uppväxt, både emotionellt och materiellt. Pappa, den framgångsrike försäljaren, hade inte varit hemma så mycket på grund av sitt arbete, men när han var hemma ägnade han sig helt åt familjen och döttrarna älskade honom. Mamman fanns alltid där för dom, varm och öppen. Hon var skulptris och hade en liten ateljé i deras hus i Sollentuna.

Allteftersom kvällen led såg Mimmie allt tröttare ut. Innan klockan ännu var elva bad hon mej hjälpa henne att ringa efter en taxi. Varken mamma eller jag protesterade, vi såg hur trött hon var. När vi kramat henne adjö blev mamma och jag sittande och pratade. Jag berättade att V och jag brutit upp. Hon tittade på mej, mycket förvånad.

»Men varför? Ni verkade verkligen lyckliga och hon var så gullig mot mej dom gånger jag träffade er tillsammans.»

Vad skulle jag svara? Sanning eller konsekvens? Jag valde inte sanningen, jag valde att försöka leda över samtalet till stackars Mimmie.

»Ja, det var inte vad jag hade hoppats på. Men ibland när man lär känna varann bättre upptäcker man sidor hos den andre och för den delen kanske också hos en själv som gör förhållandet omöjligt.» Innan hon hann komma in med några frågor fortsatte jag prata.

»Även om det känns tungt nu så ordnar det upp sig, mamma. Jag behöver komma ned på jorden igen och låta livet gå vidare. Men jag är mer oroad över Mimmie. Hon verkade så trött ikväll.»

»Ja, det var tydligt att hon inte mådde bra. Jag har haft på känn att något inte har varit som det ska på sista tiden. Jag måste för-

söka ta reda på vad som är fel. Kan inte du slå henne en signal också, ni har ju alltid haft så bra kontakt med varann.»

Jag var glad att mamma inte frågade mer om mina problem. Dom ville jag helst stoppa undan just nu. Visst, man ska inte sopa problemen under mattan men å andra sidan så läker tiden åtminstone delvis såren i ens liv. Och, det var inte bara en taktisk fint, när jag ledde samtalet in på Mimmie, jag var genuint oroad över henne. Vi stod varann så nära.

Det gick några dagar, jag hade inte ringt Mimmie än, då mamma ringde. Jag hann knappt lyfta luren ... ja, jag tillhör dom gammalmodiga som fortfarande har en fast telefon. Den står i firmans namn. En baktanke var att det ger ett solitt intryck: fast telefon, stabil firma, pålitlig. Hur som helst, jag hann knappt lyfta luren och säga mitt namn.

»Mimmie har åkt in på sjukhus akut.» Orden nästan snubbade ur munnen på henne. Jag stelnade till, budskapet gick snabbt in, kanske hade jag omedvetet väntat på det fast jag inte ville erkänna det för mig själv.

»Vet du vad det är?» Jag kände att min röst knappt bar.

»Det är cancern. Njurarna, och den har spritt sej. Jag fick tala med läkaren, han talade om livsuppehållande vård...» Hennes röst bar inte längre och jag fick ta tag i mej själv för att försöka tänka klart.

»Var ligger hon? Vet du något om besökstider?»

»SÖS. Han sa att vi kunde komma alla dagar mellan 9 och 5. Jag ska gå upp till henne idag.»

»OK, jag går upp i övermorgon, jag kan inte komma ifrån imorgon.»

När jag kom upp på sjukhuset två dagar senare och såg Mimmie insåg jag att det här var allvar, hon var verkligen märkt av sjukdomen som nu fått en stämpel, njurcancer. Hon sov när jag kom in men vaknade snart till och tittade upp. Ett trött leende.

»Va glad jag blir för att du kom, Tom.»

»Hur mår du Mimmie?»

»Inte bra. Men jag hoppas jag får komma hem igen. Jag vill inte dö här.»

»Du ska inte dö alls. Du är snart på benen igen.» Hon log mot mig. Med den djupa kontakt vi hade visste vi bägge att det jag sa inte egentligen kom från mej. Jag var en skådespelare på en scen som sa sin replik.

Vartefter vi pratade kände jag dock att hon piggnade till. Hon började prata om när jag var liten och hur livlig och nyfiken jag var.

Sedan kom hon in på mer praktiska saker och bad mig sköta om blommor och post i hennes lägenhet tills hon var hemma igen och det lovade jag förstås.

»Och så bara en sak till innan du går, Tom.» Hon gjorde en paus innan hon fortsatte. »I sekretären i vardagsrummet i den nedersta lådan till vänster ligger ett förseglat kuvert som det står 'Öppnas efter min död' på. Det innehåller mitt testamente och är upprättat av advokat Randers på byrån Randers & Yglund. Vill du kolla att du hittar det där och när jag är död kontaktar du bara advokaten så vet hon vad som ska göras.»

Jag nickade och kramade hennes hand. »Sköt om dig nu, Mimmie, så ses vi snart igen.»

När jag gjorde mitt första besök i hennes lägenhet kollade jag i sekretären som hon bett mig, och mycket riktigt, kuvertet låg där.

Min moster repade sig från den akuta krisen men hon var för svag för att få komma hem utan flyttades till ett sjukhem i Bromma. Där besökte vi henne, mamma och jag. När jag var där bad hon mig läsa för henne och det gjorde jag gärna. Hon ville höra mig läsa ur Fogelströms Stadsserie och jag började med Mina drömmars stad. Jag märkte att hon kunde den, hon visste precis vilka stycken hon vill höra: »Skulle du läsa allt skulle vi inte hinna innan det är dags för mig att somna in.»

Så blev besöken hos min borttynande Mimmie en del av min vardag tillsammans med mina uppdrag. Det låter kanske konstigt men när så många av mina privata tankar och känslor kretsade kring henne flyttades saknaden efter V långt bak i mitt medvetande.

Efter nästan två månader hade vi kommit till den femte och sista delen av Fogelströms serie, Stad i världen, och jag började läsa. »Du stad, där våra barn en gång får bo och våra fäder sover på kyrkogårdarna utanför de gamla tullarna.»

»Nu börjar vi närma oss min stund på jorden, Tom.» Hon lät både eftertänksam och sorgsen.

Jag såg hennes händer vila på lakanet, hennes händer som alltid var så vackra och mjuka. Man säger ibland att händerna alltid avslöjar en kvinnas ålder. Det stämde inte i Mimmies fall. Dom såg alltid yngre ut än hennes ålder i prästbetyget. Men jag hade sällan sett dom vila så fridfullt som nu. Dom brukade oftast vara i rörelse och med livliga gester understryka något hon sa. Jag läste vidare. När jag läst en god stund höjde hon ena handen. Jag förstod att hon ville säga något, la ner boken och såg på henne. Hon såg allvarligt på mig: »Du har saker inom dig som du inte riktigt kan kontrollera eller hur?» Hon visste förstås, som alltid. Jag kunde bara nicka stumt. »... men du skadar inte andra, bara dig själv.» Jag nickade igen. »Om ödet vill kommer du ändå att bli lycklig, hitta någon som förstår dig.» Vi var tysta en stund, innan hon bad mig fortsätta läsa igen.

Vi hann nästan halva boken, innan Mimmie lämnade oss. När jag gick därifrån den sista gången kunde jag aldrig ana att det var den sista gången jag skulle se henne i livet. Hon var trött men inte tröttare än gångerna innan. Vi sa »hej, vi ses» som vi gjort så många gånger nu. På morgonen ringde mamma och berättade att det var slut. Hon hade blivit uppringd och hunnit dit, medan Mimmie ännu var vid medvetande. Mamma berättade att Mimmie sovit mesta delen av tiden men tittat upp flera gånger och

lett mot henne. Hon kunde inte säga något, men strax innan hon somnade in hade hon ändå viskat: »Hej Babsan.» Det var mammas gamla smeknamn.

Mamma och jag hjälptes åt med begravningen. Mimmie hade inga barn och var änka sedan några år. Hennes livskamrat Martin hade varit nästan tjugo år äldre än hon. I dödsannonsen hade vi bett dom som ville närvara vid minnesstunden efter begravningen att anmäla sig. Det blev över trettio personer. Vi visste inte att hon hade sånt stort umgänge. Vid min sida vid kaffet efteråt satt Mary, den unga kvinnliga prästen som varit officiant. Jag uppskattade att hon var bara några år äldre än mej. Hon var lite rund.

»Mycket kyrkkaffe med många kakor», tänkte jag och måste le åt mina fördomar.

Det blev hon som inledde vår konversation.

»Stod du nära din moster, Tom?»

»Ja, verkligen.» Jag tvekade en stund. »Ja, vi hade nästan som en telepatisk kontakt... om man kan säga så till dej som är präst.» Hon skrattade till, när jag sagt det.

»Jodå, det kan du. Vi präster är inte så mossiga, som vi kanske varit en gång. Du kanske inte vet det, men Mimmie och jag var vänner, sedan jag kom till den här församlingen för några år sedan. Så det är ingen slump att jag förrättade hennes begravning. Jag hade lovat henne det, när hon en gång frågade mej.»

»Träffades ni regelbundet?»

»Ja det gjorde vi. När jag kom som ung präst till församlingen tog jag initiativ till en diskussionsgrupp i församlingen om kristendomens relation till andra religioner och den gruppen anmälde hon sej till. Hon tillhör det fåtal som varit med från början och var kvar i gruppen tills hon gick bort.»

»Jag uppfattade inte att hon var kristen?»

»Nej, det kan man inte säga. Hon var nog ekumenisk i ordets rätta bemärkelse. Hon såg de bästa sidorna i alla religioner, både dom tre som kommer från Medelhavsregionen inklusive vår

kristna och dom orientaliska från Indien och Kina. Jag tror att buddhismen låg närmast hennes hjärta... du kanske märkte att jag skrattade till, när du sa att ni hade närmast telepatisk kontakt. Hon sa precis samma sak en gång, när hon berättade om er relation.»

»Pratade ni i gruppen om reinkarnation också? Jag läste för Mimmie, när hon var på sjukhuset och sedan på hospicet. Oftast låg hon bara tyst och stilla och lyssnade och hennes händer som normalt ofta gestikulerade låg lugnt ovanpå filten. Men en gång tittade hon upp på mej och frågade om jag trodde på reinkarnation. Jag svarade något undvikande om att jag nog inte tänkt så mycket på det. Då sa hon att hon kommit fram till att vi lever vidare efter döden, men tillade med ett leende att det kanske var önsketänkande från hennes sida nu när hennes tid på jorden snart var slut. Men, sa hon sen, om jag lever vidare på andra sidan kommer jag att höra av mej till dej. Vi skrattade tillsammans och sedan blev det inget mer sagt och jag fortsatte att läsa.»

Mary log när hon hörde det sista.

»Så typiskt Mimmie, hon visste alltid vad gränsen går mellan det vi vet och det vi bara kan spekulera om.»

»Har Du själv en åsikt om reinkarnation?»

»Nja, jag jobbar med frågan!» sa hon och skrattade.

Vi pratade en stund till, innan hon ursäktade sej att hon måste avvika. Innan hon gick sa hon att jag var välkommen att komma till hennes diskussionsgrupp och jag lovade att tänka på saken.

Jag var förvånad över mig själv att Mimmies död inte tog mig hårdare. Förberedelserna för begravningen tillsammans med mamma gick lugnt och ordnat till och likaså begravningen. Det var efter den som jag började känna av sorgen. Eller sorg, det var en desperat övergivenhet. Som ett övergivet barn hjälpte det inte att jag försökte intala mej att jag i alla fall hade så mycket att vara tacksam för, ungdom, god hälsa, god kontakt med mina föräld-

rar, en sysselsättning som gav mej försörjning. Alla jag älskade övergav mej, Mimmie... och V. Jag kände mej så låg att jag var benägen att hålla med Richard Farina: »I've been down so long it looks like up to me». Och att det var lättare att behärska min svaghet när jag var nere gav föga tröst. Men någon gång skulle väl turen och lyckan komma min väg! En tröst var ändå att jag inte var så låg som snubben som sa att »varje dag ovanför markytan är ytterligare en Pyrrhus-seger».